

Karşılıklı Bağımlılık Teorisi Perspektifinde Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle Dış Ticaret İlişkilerinin Ekonomi Politik Analizi

Erdem EREN*, Pelin YANTUR**

Öz

Balkanlar Türkiye'nin hem siyasi hem de ekonomik olarak önemli ilişkilerinin bulunduğu coğrafyaların arasında olup, Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle özellikle ekonomik ilişkilerinin seviyesi ve nicelik ile niteliği ciddi anlamda analiz edilmesi gereken konuların başında gelmektedir. Bu çalışmada uluslararası ilişkiler ve uluslararası ekonomi politikte önemli bir yere sahip olan karşılıklı bağımlılık teorisi perspektifinde Türkiye ile Balkan ülkeleri arasındaki dış ticaret ilişkileri ekonomi politik bakımından analiz edilmektedir. Dış ticaret hacimleri, ihracat, ithalat, bunlara ilişkin ülke kalemlerindeki oranlar gibi ölçütler üzerinden yapılan analiz neticesinde Türkiye'nin bölge ülkeleri için Almanya ve İtalya'dan sonra üçüncü büyük dış ticaret ortağı olduğu tespit edilmiştir. Bölge ülkelerinin dış ticaret ölçeğinde Türkiye'ye Türkiye'nin bölgeye olduğundan daha fazla bağımlılığının olduğu görülmüştür. Ancak bölge ülkelerinin Almanya ve İtalya'dan daha ziyade Türkiye'ye olan ekonomik bağımlılıklarını arttırmak için Türkiye'nin bölgeye yönelik daha fazla maliyete (ithalat, doğrudan yatırım vb.) katlanması gerekli olduğu analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Balkan Ülkeleri, Karşılıklı Bağımlılık, İthalat, İhracat

Political Economy Analysis of Turkey of Foreign Trade Relations with Balkan Countries in Interdependence Theory Perspective

Abstract

The Balkans located in geography which has both political and economic importance of relations of Turkey, especially the level of economic relations between Turkey and Balkan countries in quality and quantity is one of the issues to be analyzed seriously. In this study, international relations and international economy, in the perspective of the interdependence theory, which has an important place in politics, foreign trade relations between the Balkan countries and Turkey, are analyzed economic and politically. As a result of the analysis made on criteria such as foreign trade volumes, exports, imports, and the ratios of related country items, Turkey's neighboring countries after Germany and Italy have been found to be the third largest foreign trade partner. Countries in the region, in the scale foreign trade, was found to be dependency to regions

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 09.09.2020

Kabul/Accepted: 05.12.2020

DOI: <https://dx.doi.org/10.17336/igusbdt.781680>

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: erdemeren2234@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9891-1763>

** Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul, Türkiye. E-posta: pelin.yantur@yeniyuzyil.edu.tr **ORCID** <https://orcid.org/0000-0002-2558-6218>

of Turkey more than Turkey. However, rather than Germany and Italy, in order to increase economic dependence of the countries of the region on Turkey, it was analyzed that Turkey needs to endure more cost (import, direct investment, etc.) for the region.

Keywords: Turkey, Balkan States, Interdependence, Import, Export

1. Giriş

Osmanlı Devleti Balkanlara ilk olarak 12. yüzyılın ortalarında adım atmış olup, Balkan ülkeleri yaklaşık 8 yüzyıl boyunca Osmanlı Devletinin etkisi ya da yönetimi altında yaşamışlardır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti kurulurken, Balkan ülkeleri de uzun bir süre Yugoslavya Federasyonu çatısı altında yaşamışlar, 2000'li yıllara gelindiğinde önce Federasyonun parçalanması sonra geri kalan ülkelerin Sırbistan'dan ayrılması sonucunda bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Özetle bakıldığında Balkanlar Türkiye için tarihi ve siyasi olarak çok ciddi bir öneme sahip olmuş, Türkiye Balkan ülkelerinin özellikle bağımsızlıklarını kazanmaları sonrasında hem siyasi ve askeri açıdan hem de ekonomik açıdan ciddi ilişkiler inşa etmeye çalışmıştır. Ancak bu ekonomik ilişkilerin Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında ne derece belirleyici ve karşılıklı bağımlılık açısından önemli olduğu tartışılır olmuştur.

Uluslararası ekonomi politik disiplinde birçok önemli teori bulunsa da bu çalışma da karşılıklı bağımlılık teorisi tercih edilmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri ilgili teorinin doğru analiz edilerek Türkiye'nin siyasi ve kültürel olarak önemli ilişkilerinin bulunduğu Balkan coğrafyasında ekonomik olarak da ilişkilerinde güçlü olmasını sağlayacak bir model önerisini sunabilmektir. Çünkü bir devletin herhangi bir devlet ya da coğrafyada etki ile gücünü arttırabilmesinin birçok önemli yolu vardır. Bunlar; köklü siyasi ilişkiler, kamu diplomasisi, askeri üs teminleri vb. gibi sert ve yumuşak güç öğeleridir. Ancak bunlar arasında en etkili yollardan biri de ekonomi yani ticari ilişkilerin büyüklüğü ile yönüdür. Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ekonomik ilişkilerinde kuracağı kendi lehine bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi; Türkiye'nin bölge ülkelerindeki etki gücünü de arttırabilecektir.

Bu çalışmada genel olarak karşılıklı bağımlılık teorisi ve uluslararası ekonomi politik disiplini çerçevesinde Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ekonomik ilişkileri; dış ticaret verileri üzerinden analiz edilecektir. Çalışmada karşılıklı bağımlılık teorisi merkezinde dış ticaret ilişkisinin seçilmesinin en önemli nedenlerinden biri Balkan coğrafyasında önemli bir ticari potansiyel bulunmasına rağmen Türkiye'nin bu potansiyelden henüz yeterince faydalanamadığının görülmesidir. Devletler arasında karşılıklı bağımlılığın siyasi, askeri, ekonomik, kültürel vb. birçok kaynağı bulunmakta olup, Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle siyasi, askeri, kültür birçok alanda köklü ilişkiler inşa ettiği ancak ekonomik anlamda ve özelinde dış ticarete Balkan ülkelerinin potansiyeline ve bu ülkelerle dış ticaretteki ilişkisinde kendi lehine bir bağımlılığa daha büyük önem vermesi gerekmektedir.

Çalışmada ilk olarak karşılıklı bağımlılık teorisi ve ekonomi politik disiplinin temel esasları tanımlanacaktır. İkinci olarak Balkan ülkelerinin genel sosyo- ekonomik, demografik, dış ticaret verileri paylaşılacaktır. Üçüncü olarak ise Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle dış ticaret ilişkileri; ikili dış ticaret verileri üzerinden incelenecektir.

2. Karşılıklı Bağımlılık Teorisi ve Ekonomi Politik Kavramı

2.1. Karşılıklı Bağımlılık Teorisi

Soğuk Savaş'ın bitişiyle çok kutupluluk ve küreselleşme hız kazanmış, iletişim ve taşımacılık maliyetleri düşmüş, dış ticarete ülkeler arası mesafenin etkisi azalmış, karşılıklı ekonomik bağımlılık ağları da büyümüştür. Günümüzde ülkelerdeki toplam sanayi üretiminin yaklaşık yarıya yakın kısmını çokuluslu şirketler gerçekleştirmekte, bu şirketlerin üretim yerlerine ilişkin kararları bile ülke ekonomilerini ve politikalarını güçlü etkilemektedir (Nye & Welch, 2015, s. 341).

Bağımlılık kuramı, uluslararası politika literatüründe A devletinin tutum ve davranışlarının B devletinin tutum ve davranışları ile açıklanabilmesi, A'nın B'ye bağımlılığı olarak tanımlanmaktadır. Karşılıklı bağımlılık teorisiyse; bireyler, hükümetler, şirketler türünden iki ya da daha fazla birimin eylemlerinin karşılıklı olarak birbiriyle bağlantılı olma hali olarak açıklanmaktadır. Bu eylemler ilişkinin her iki tarafına da bir maliyet yüklemekte, taraflardan biri genel olarak bu maliyetten daha fazla etkilenebilmektedir (Arıboğan, Ayman, & Dedeoğlu, 1996, s. 70-71; 259).

Karşılıklı bağımlılık teorisi bir sistemin değişik yerlerindeki aktörlerin ya da olayların birbirlerini etkilediği durumlara gönderme yapmaktadır. Karşılıklı bağımlılık politikasına göre daha az bağımlı olmak devletler arasında bir güç kaynağı olabilmektedir. İki taraf karşılıklı olarak bağımlı, ama biri diğerine daha az bağımlı ise, iki taraf da karşılıklı bağımlılık ilişkisine önem verdiği sürece daha az bağımlı olan tarafın bir güç kaynağı olmaktadır (Nye & Welch, 2015, s. 351; 358).

Karşılıklı bağımlılık teorisi örneği olarak literatürde ABD ile Çin arasındaki ekonomik ilişkiler verilmektedir. ABD Çin ihraç mallarını kabul etmiş, Çin de ABD dolarını ve tahvillerini elinde tutarak fiilen ABD'ye borç vermiştir. Çin rezervlerinde bulunan dolarları satma ve ABD ekonomisine zarar verme tehdidinde sahip olsa da zayıflamış bir ABD ekonomisi Çin ihraç malları için daha küçük bir pazar anlamına gelmektedir. Yine ABD hükümeti de Çin'e karşılık Çin mallarına gümrükler koyarak karşılık verebilmektedir. Bu nedenle iki taraf da karşılıklı bağımlılığın simetrisini bozmakta uzun yıllar boyunca acele etmemiştir. Karşılıklı ekonomik bağımlılık ve manipülasyonu, caydırıcılık ve fiili zarar verme kapasitesine dayandığı için nükleer caydırıcılığa da benzemektedir (Nye & Welch, 2015, s. 359; 361).

Joseph Nye ve Robert Keohane 1972 yılında yayımlamış oldukları "Transnational Relations and World Politics" adlı eserlerinde teoriye ilişkin açıklamalarda bulunmuşlar; uluslararası sistemde çokuluslu şirketler, uluslararası örgütler gibi devlet dışı aktörlerin de yer aldığını ve sistemdeki bütün aktörlerin karşılıklı karmaşık bir bağımlılığa sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Nye ve Keohane, güç ve karşılıklı bağımlılık konularını birlikte ele almış, karmaşık karşılıklı bağımlılık savını uluslararası sınırlar boyunca para, ürün, insanlar ve bilgi akışı gibi etkenlerden oluşan, uluslararası etkileşimler sonucu aktörlerin birbirleri üzerinde karşılıklı etki oluşturmaları şeklinde açıklamışlardır (Al & Katıtaş, 2017, s. 13; 16).

Bu akım klasik liberal yaklaşımının temel savlarını kapsamına almakla birlikte bunun yanında bu yaklaşımdan farklı olarak devletlerin karmaşık karşılıklı bağımlılığından dolayı diğerlerinin de çıkarlarını gözetmek durumunda kalacağını savunan anlayışı benimsemektedir. Bu çerçevede yaklaşım doğrudan bir başat devletle değil uluslararası rejimler ağından oluşan bir sisteme dayanmaktadır (Bozdağlı & Özen, 2004, s. 76).

2.2. Ekonomi Politik Kavramı

Ekonomi politik ya da politik ekonomi, sosyal ekonomi olarak da adlandırılmakta, insanların ihtiyaçlarını gidermeye yarayan maddi araçların üretim ve dağılımını yöneten sosyal kanunların bilimi olarak ifade edilmektedir. Kavram 17. yüzyılda kullanılmaya başlanmış, Montchretien 1615'te yayınladığı "Traite de l'economiepolitique" kitabıyla bu deyim öne sürerken, başlıca devlet maliyesi sorunlarıyla uğraşmıştır (Lange, 1965, s. 9;23).

Politik ekonomi kavramının tarihte ilk defa Aristoteles tarafından devletin giderlerinin karşılanması amacıyla vergi konulması anlamında kullanıldığı da iddia edilmektedir. Marksistlerse kavramı üretim alanındaki insanlar arasındaki toplumsal ilişkilerle, üretimin toplumsal yapısıyla ilgilenen, insanlar arası ekonomik ilişkiyi araştıran, üretim araçlarının mülkiyet şekillerini, üretim içinde bulunan farklı toplumsal grupların durumunu ve aralarındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalı olarak açıklamışlardır (Nikitin, 2006, s. 21).

Politik ekonomi genel olarak siyaset ve ekonomi disiplinlerinin kesiştiği noktada yer almakta, siyasi gücün ekonomik sonuçları nasıl etkilediğini, ekonomik gücün siyasi olayları nasıl şekillendirdiğini inceleyen bir bilim dalını ifade etmektedir (Al & Katıtaş, 2017, s. 5). Bir disiplin olarak uluslararası politik ekonomi ise devletlerle piyasaların etkileşimlerini ve birbirlerini nasıl şekillendirdiklerini araştırmakta; uluslararası politika, uluslararası ekonomi, iç politika ve ulusal ekonomi gibi disiplinlerle ilgilenmektedir (Kanlı & Kabay, 2017, s. 49; 51).

Devletlerin ve piyasaların etkileşimlerini arttıran en temel olgulardan biri ise giderek artan küreselleşmedir. Uluslararası Para Fonu (IMF) küreselleşmeyi; malların, hizmetlerin ve sermayenin sınırları aşarak serbest dolaşım ile dünyadaki ekonomilerin birbirine entegre olduğu tarihsel bir süreç olarak tanımlamaktadır. Thomas Friedman'a göre ise bu süreç bireylerin, şirketlerin ve ulus-devletlerin dünyanın her yerine daha hızlı ve daha ucuz hareket etmesinin sağlandığı bir süreçtir. Küreselleşmenin bazı temel unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar; ülkelerarası mal ve hizmet ticareti, iletişim ve ulaşım teknolojisi, fikirlerin, politikaların ve pratiklerin yayılması, siyasi istikrar, doğrudan yabancı yatırımlar – çok uluslu şirketler, uluslararası kuruluşlardır (Özaslan & Akbulut, 2017, s. 75-77).

Küreselleşme ile birlikte devletler arasında küresel rekabet ve yeni pazarlar bulma sorunu giderek artmış devletlerin ekonomik alandaki uluslararası politikalarının yürütülmesinde çok uluslu şirketler belirleyici bir faktör olmuşlardır. Küresel olarak adlandırılan güçler, şirketleri vasıtasıyla ülkelere yatırımlar yapmakta, ülkelerin hem doğal kaynaklarını kullanmakta hem de düşük maliyetli iş gücünden yararlanarak ekonomilerini büyütmektedirler. Yatırım yapılan ülkenin bağımlılığını arttırarak hem kazançlarında süreklilik yaratıp hem de ülkenin politikaları üzerinde etkin rol oynamaktadırlar (Üşenmez, Çakır, & Balcı, 2017, s. 130).

Uluslararası ekonomi politik açısından anahtar cümlede yatırım yapan ülkenin hedef ülkenin politikaları üzerinde etkin rol oynayabilmesi meselesidir. Küreselleşmeyle devletler arasındaki siyasal, askeri ve en temelinde ekonomik entegrasyonda giderek artmış, devletlerin birbirleri üzerindeki ekonomik etkileriyle boyutu karşılıklı bağımlılıklarında belirleyici rol oynamaya başlamıştır. Küresel birçok devlet gibi Türkiye'de ekonomiyi dış politika da bir entegrasyon ve strateji aracı olarak kullanmakta, ekonomik ilişkilerinin en yoğun olduğu bölgelerin başında Balkanlar gelmektedir.

3. Balkan Ülkelerinin Coğrafi, Demografik ve Ekonomik Yapısı

Balkanlar coğrafi olarak her şeyden önce Avrupa Kıtasının güney bölümünü ifade etmekte, bu nedenle de literatürde Güney Doğu Avrupa olarak da adlandırılmaktadır. Balkan coğrafyasının kuzey sınırını Tuna ve Sava nehirleri, batısını Adriyatik denizi, doğusunu Karadeniz, güneyini ise Türkiye'nin Batı Trakya tarafı oluşturmaktadır. Mevcut bu sınırların içine;

- Hırvatistan, Bosna Hersek, Sırbistan, Kosova, Karadağ, Makedonya, Arnavutluk, Bulgaristan ve Yunanistan'ın tamamı,
- İtalya'nın %0,2'si, Slovenya'nın %27'si, Romanya'nın %9'u girmektedir (Özgöker & Batı, 2016, s. 29).

Ülke	Yüzölçümü (Km ²)	Nüfus	Nüfus Artış Oranı
Arnavutluk	28.748	2.866.376	-0.2
Bosna Hersek	51.210	3.323.929	-0.8
Bulgaristan	111.000	7.025.037	-0.7
Hırvatistan	56.590	4.087.843	-0.9
Karadağ	13.810	622.227	0.0
Kosova	10.887	1.845.300	0.8
Kuzey Makedonya	25.700	2.082.958	0.0
Romanya	238.400	19.466.145	-0.6
Sırbistan	88.360	6.982.604	-0.5
Slovenya	20.700	2.073.894	0.4
Yunanistan	131.960	10.731.726	-0.2
Toplam	777.365	61.108.039	

Tablo 1. Balkanların Coğrafi ve Demografik Yapısı

Kaynak: The World Bank, 2018.

Tablo 1'de görüldüğü üzere Balkanların 11 ülkesinin toplam yüzölçümü yaklaşık 777 bin kilometrekare olup, bölgenin toplam nüfusu 61 milyonun üzerindedir. Ülkelerden yalnızca ikisinin (Kosova ve Slovenya) nüfusu artmakta, yedisi ise azalma eğilimi göstermektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri özellikle Avrupa ülkelerine yoğun göç verilmesidir. Avrupa İstatistik Ofisi – Eurostat verilerine göre sadece 2018 yılında Hırvatistan, Bosna Hersek, Sırbistan, Karadağ, Arnavutluk, Kosova, Kuzey Makedonya'dan Avrupa'ya bu ülkelerdeki ağır ekonomik koşullar, düşük maaşlar, yolsuzluk vb. sebeplerden dolayı yaklaşık 265 bin kişi göç etmiştir (AA, 2020). Tablo 1'e göre bölgede;

- En geniş yüzölçümüne (238.400 kilometrekare) ve en fazla nüfusa (Yaklaşık 15 milyon) sahip devlet Romanya,
- En küçük yüzölçümüne sahip devlet Kosova (10.887 kilometrekare),
- En az nüfusa sahip devlet ise Karadağ (Yaklaşık 650 bin) olduğu söylenebilir.

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyetinin dağılmasıyla Balkan ülkeleri birer ikiye bağımsızlıklarını kazanmış, bir yandan siyasi olarak Avrupa Birliği (AB) ile entegrasyon sürecine girerken, diğer yandan sosyalizmden kapitalizme geçiş sürecini yaşamışlardır. AB ya da o tarihteki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 1973 yılında genişleme sürecine girmiş I. Genişleme Sürecinde İngiltere, İrlanda ve Danimarka Topluluğa üye olurken; Balkan ülkeleri de genişleme süreçleriyle birliğe entegre olmaya başlamış; II. Genişleme Sürecinde Yunanistan (1981), V. Genişleme Sürecinde Slovenya (2004), VI. Genişleme Sürecinde Bulgaristan ve Romanya (2007), VII. Genişleme Sürecinde Hırvatistan (2013) birliğe tam üye olmuşlardır. 2003 yılında gerçekleşen Selanik Zirvesi Gündeminde ise Balkanların geri kalan devletleri Arnavutluk, Bosna

Hersek, Sırbistan, Makedonya, Karadağ ve Kosova yani Batı Balkanlar AB tarafından mevcut aday ve potansiyel aday ülkeler olarak tanımlanmıştır (Özgöker & Batı, 2018, s. 70-82).

Karadağ 2012 yılı Haziran ayında Sırbistan'da 2014 yılının Ocak ayında AB ile katılım müzakerelerine başlamıştır. Makedonya Aralık 2005'te aday ülke statüsü elde etmiş, Arnavutluk Nisan 2009'da üyelik için birliğe başvurmuş, Bosna Hersek ile Haziran 2008'de İstikrar ve Ortaklık Anlaşması (SAA) imzalanmış, son olarak Kosova ile de Ekim 2013'de SAA' ya yönelik müzakerelere başlanmıştır (Özgöker & Batı, 2016, s. 3; 48).

Ülke	GSYİH - Milyar Dolar (2018)	Kişi Başına Düşen Milli Gelir- Bin Dolar (2018)	Yıllık Büyüme Oranı- Yüzde (2019)	İşsizlik Oranı- Yüzde (2019)	Enflasyon Oranı - Yüzde (2018)
Arnavutluk	15.103	4.860	2.9	12.3	0.9
Bosna Hersek	20.162	5.740	3.1	18.4	2.8
Bulgaristan	65.133	8.860	3.6	4.3	3.6
Hırvatistan	60.972	14.000	2.9	6.9	1.8
Karadağ	5.504	8.340	3.0	14.9	3.2
Kosova	7.939	4.220	4.0	27.0	1.0
Kuzey Makedonya	12.672	5.450	3.1	17.8	4.3
Romanya	239.553	11.290	3.9	4.0	5.9
Sırbistan	50.597	6.390	3.3	12.7	2.1
Slovenya	54.008	24.580	4.1	4.2	2.2
Yunanistan	218.032	19.770	1.9	17.2	0.5
Toplam / Ortalama	749.675	10.318	3.2	12.7	2.5

Tablo 2. Balkan Ülkelerinin Ekonomik Yapısı

Kaynak: The World Bank, 2018-2019.

Tablo 2'de görüldüğü üzere bölge ülkelerinin toplam GSYİH' si yaklaşık 750 milyar dolar olup, kişi başı düşen GSYİH ortalaması ise yaklaşık 10 bin dolardır. Bölgenin ortalama büyüme oranı %3.2, işsizlik oranı %12.7 ve enflasyon oranı da %2.5'tir. Bölgede;

- GSYİH' si en fazla devlet Romanya (240 milyar dolar), en azı Karadağ (6 milyar dolar),
- Kişi başına düşen GSYİH' si en fazla devlet Slovenya (25 bin dolar), en azı Kosova (4.500 dolar),
- Büyüme oranı en fazla devlet Slovenya (%4.1), en azı Yunanistan (%1.9),
- İşsizlik oranı en fazla devlet Kosova (%27), en azı Romanya (%4),
- Enflasyon oranı en fazla devlet Romanya (%5.9), en azı Yunanistan (%0.5)'dir.

Ülke	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Hacmi
Arnavutluk	6,35	7,74	14,09
Bosna Hersek	8,66	11,76	20,42
Bulgaristan	43,79	43,82	87,61
Hırvatistan	34,22	33,81	68,03
Karadağ	2,23	3,68	5,91
Kosova	2,10	4,41	6,51
Kuzey Makedonya	9,02	10,88	19,9

Romanya	104,78	114,98	219,76
Sırbistan	26,61	32,32	58,93
Slovenya	55,01	50,41	105,42
Yunanistan	81,06	83,17	164,23
Toplam	373,83	396,98	770,81

Tablo 3. Balkan Ülkelerinin Dış Ticaret Verileri (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap, 2019

Tablo 3'te görüldüğü üzere Balkan ülkelerinin toplam ihracatı yaklaşık 375 milyar dolar olup, ithalatı da 400 milyar dolara yaklaşmaktadır. Bölgenin toplam dış ticaret hacmi yaklaşık 771 milyar dolardır. Bölge ülkeleri arasında;

- Dış ticaret hacmi en fazla devlet Romanya (220 milyar dolar), en azı Karadağ (6 milyar dolar),
- En çok ihracat yapan devlet Romanya (105 milyar dolar), en azı Kosova (2 milyar dolar),
- En çok ithalat yapan devlet Romanya (115 milyar dolar), en azı Karadağ (4 milyar dolar),
- Cari fazlası olan devletler Hırvatistan (0.4 milyar dolar) ve Slovenya (4.5 milyar dolar) iken geri kalan dokuz ülkenin de cari açığı bulunmaktadır.

Ülke	İlk Ülke	İkinci Ülke	Üçüncü Ülke	Türkiye
Arnavutluk	İtalya - 1.2	İspanya - 0.23	Almanya - 0.16	0.20
Bosna Hersek	Almanya - 0.95	Hırvatistan - 0.80	Sırbistan - 0.75	0.16
Bulgaristan	Almanya - 5	Romanya 2.9	İtalya - 2.4	2.4
Hırvatistan	İtalya - 2.4	Almanya - 2.2	Slovenya - 1.8	0.16
Karadağ	Sırbistan - 0.77	Macaristan - 0.55	Çin - 0.43	0.12
Kosova	Arnavutluk - 0.65	Makedonya - 0.41	Hindistan - 0.32	0.6,5
Kuzey Makedonya	Almanya - 3.5	Sırbistan - 0.61	Bulgaristan - 0.35	0.87
Romanya	Almanya - 17.57	İtalya - 8.77	Fransa - 5.4	2.48
Sırbistan	Almanya - 2.47	İtalya - 1.97	Bosna Hersek - 1.49	0.322
Slovenya	Almanya - 7.99	İtalya - 5.08	Hırvatistan - 3.46	Türkiye - 383
Yunanistan	İtalya - 4.08	Almanya - 2.51	Güney Kıbrıs - 2.12	2.20

Tablo 4. Balkan Ülkelerinin Öne Çıkan İlk 3 İhracat Ortağı ve Tutarı (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap, 2019

Tablo 4 incelendiğinde Balkan ülkelerinin;

- Altısının en çok ihracat yaptığı ilk ülke Almanya iken, üçünün İtalya, birer ülkenin ise Sırbistan ile Arnavutluk'tur.
- Almanya'ya ihracatı yaklaşık 43 milyar dolar, İtalya'ya 25 milyar dolar, Sırbistan'a yaklaşık 1.5 milyar dolar ve Arnavutluk'a ise 65 milyon dolardır.
- Arasında Türkiye sadece Bulgaristan ve Yunanistan'ın ihracat yaptığı ilk üç ülke arasındadır.

• Türkiye'ye ihracatları ise yaklaşık 8.5 milyar dolardır. Türkiye Balkan ülkelerinin toplam tutar olarak en çok ihracat yaptığı üçüncü ülkedir.

Ülke	İlk Ülke	İkinci Ülke	Üçüncü Ülke	Türkiye
Arnavutluk	İtalya - 1.5	Yunanistan - 0.641	Çin -0.598	0.47
Bosna Hersek	Almanya - 1.3	İtalya - 1.3	Sırbistan - 1.2	0.55
Bulgaristan	Almanya - 4.6	Rusya - 3.7	İtalya - 2.8	2.4
Hırvatistan	Almanya - 4.3	İtalya - 3.9	Slovenya - 3.2	0.43
Karadağ	Sırbistan - 0.87	Hırvatistan - 0.24	Bosna Hersek - 0.23	0.12
Kosova	Almanya -0.39	Sırbistan - 0.38	Çin - 0.31	0.33
Kuzey Makedonya	İngiltere - 1.08	Almanya - 1.07	Yunanistan - 0.76	0.45
Romanya	Almanya - 19.69	İtalya - 8.87	Macaristan - 6.91	4.31
Sırbistan	Almanya - 3.44	Çin - 2.50	Rusya - 2.45	1.05
Slovenya	Almanya - 6.25	İtalya - 5.39	Avusturya - 3.87	2.89
Yunanistan	Almanya - 6.59	Irak - 5.09	İtalya - 4.89	2.17

Tablo 5. Balkan Ülkelerinin Öne Çıkan İlk 3 İthalat Ortağı ve Tutarı (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap, 2019

Tablo 5 incelendiğinde Balkan ülkelerinin;

• Sekizinin en çok ithalat yaptığı ülke Almanya iken, birer ülkenin ise İtalya, Sırbistan ve İngiltere'dir.

• Almanya'dan ithalatı yaklaşık 47 milyar dolar, İtalya'dan yaklaşık 29 milyar dolar, Sırbistan'dan yaklaşık 2.5 milyar dolar ve İngiltere'den ise 1.08 milyar dolardır.

• Arasında Türkiye sadece Kosova'nın en çok ithalat yaptığı ilk üç ülke arasındadır.

• Türkiye'den ithalatı ise yaklaşık 15 milyar dolardır. Türkiye Balkan ülkelerinin toplam tutar olarak en çok ithalat yaptığı üçüncü ülkedir.

Ülke	İlk Ürün - Tutar	İkinci Ürün - Tutar	Üçüncü Ürün - Tutar
Arnavutluk	Ayakkabı, tozluk vb. ile parçaları. - 0.62	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 0.32	Örme veya tığ işi olmayan giyim ve aksesuarları - 0.30
Bosna Hersek	Mobilya; yatak, minder, yatak destekleri, minderler ve doldurulmuş mobilyalar - 0.57	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 0.53	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 0.46
Bulgaristan	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 3.6	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 3.1	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 2.7
Hırvatistan	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 1.6	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 1.4	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 1.4
Karadağ	Alüminyum ve ürünleri - 0.82	Cevher, cüruf ve kül - 0.62	İlaç ürünleri - 0.37
Kosova	Baz metal ve baz metal ürünleri -0.14	Plastikler, kauçuk ve bunların ürünleri - 0.55	Mineral Ürünleri - 0.43

Kuzey Makedonya	Çeşitli kimyasal ürünler - 1.5	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 1	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 0.89
Romanya	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 13.8	Demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları - 13.2	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 8.8
Sırbistan	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 2.9	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 1.4	Plastik ve ürünleri - 0.95
Slovenya	Demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları - 8.5	İlaç Ürünleri - 5.5	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 4.6
Yunanistan	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 11.9	İlaç Ürünleri - 2.1	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 1.9

Tablo 6. Balkan Ülkelerinin En Çok İhrac Ettiği İlk 3 Ürün ve Tutarı (Milyar Dolar)
Kaynak: Trademap, 2019.

Tablo 6'da görüldüğü üzere Balkan ülkelerinin;

- Tümünün en çok ihrac ettiği ilk dört ürün ise; "elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon" (27.5 milyar dolar), demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (22 milyar dolar), "mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler" (18 milyar dolar) ve "makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları" da (18 milyar dolar) tutarındadır.

Ülke	İlk Ürün - Tutar	İkinci Ürün - Tutar	Üçüncü Ürün - Tutar
Arnavutluk	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 0.571	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 0.423	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 0.390
Bosna Hersek	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 1.5	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 0.917	Demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları - 0.826
Bulgaristan	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 5.1	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 3.7	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 3.5
Hırvatistan	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 3.4	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 2.7	Demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları - 2.4
Karadağ	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 0.278	Demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları - 0.230	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 0.211
Kosova	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 0.560	Makine, aletleri ve elektrik malzemeleri - 0.466	Hazırlanan gıda maddeleri içecek ve tütün - 0.455
Kuzey Makedonya	Doğal veya kültür incileri, değerli veya yarı değerli taşlar, değerli metaller, metaller kaplı - 1.3	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 0.990	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 0.971
Romanya	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 14.8	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 11.7	Demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları - 9.7
Sırbistan	Emtia - 2.9	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 2.7	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 2.4
Slovenya	Demiryolu veya tramvay haddeleme stoğu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları - 7.3	İlaç ürünleri - 4.4	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 4.3

Yunanistan	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler - 16.7	Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları - 4.3	Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon - 3.4
------------	---	--	--

Tablo 7. Balkan Ülkelerinin En Çok İthal Ettiği İlk 3 Ürün ve Tutarı (Milyar Dolar)

Kaynak: Trademap, 2019

Tablo 7'de görüldüğü üzere Balkan ülkelerinin;

- Tümünün en çok ihraç ettiği ilk dört ürün ise; "mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler" (35 milyar dolar), "elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon" (27 milyar dolar), "makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları" (22 milyar dolar) ve demiryolu veya tramvay haddeleme stoku dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (21 milyar dolar) tutarındadır.

4. Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İkili Dış Ticaret İlişkileri

Türkiye Balkan ülkelerinin Yugoslavya Federasyonundan bağımsızlıklarını kazanmalarını olumlu karşılamış, bölgenin AB ve NATO'ya entegrasyon süreçlerini desteklemiştir. Balkanlar ile Türkiye arasında tarihsel ve kültürel açıdan köklü bağların yanı sıra AB ile entegrasyon ihtimalinden dolayı Türkiye açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Türkiye bu nedenle Balkan politikasına büyük ağırlık vermekte, politikasını üst düzeyli siyasi diyalog, herkes için güvenlik, azami ekonomik entegrasyon ve bölgedeki çok etnikli, çok kültürlü, çok dinli toplumsal yapıların muhafazası üzerine inşa etmektedir(Kamel, 2014, s. 243).

Türkiye Balkan ülkelerinin özellikle sosyalizmden kapitalizme geçiş süreçlerinden azami ölçüde faydalanmaya çalışmış, Türk şirketleri Balkan ülkeleri ile yapılan ikili ekonomik ve ticari anlaşmalar, verilen krediler, ekonomik yardımlar, kurulan ikili iş konseyleri ile 1990 sonrası Balkan piyasasına kolaylıkla girmeye başlamışlardır. Balkan ülkeleri bu süreçte piyasalarını yabancı sermayeye açarken, devlet kaynaklarını da özelleştirmişlerdir. Türk şirketleri de doğrudan yatırımlarla bölgede etkinliklerini arttırmışlardır (Çomak, 2010, s. 340).

1990'dan günümüze Türkiye Balkanlardaki siyasi ve ekonomik varlığını giderek arttırsa da, Türkiye'nin Balkan devletleri üzerindeki etkisinin reel politik açıdan bölgede aktif olan Almanya, İtalya, ABD ve Rusya gibi devletlere nazaran daha başarılı olduğunu söylemek oldukça zordur. Bunun başlıca sebepleri;

- Türkiye ekonomisinin adı geçen ülkelerin ekonomileri kadar yeterince güçlü ve istikrarlı olmaması,
- Türkiye iç ve dış siyasetinin adı geçen ülkelerin siyaseti kadar istikrarlı olmaması,
- Türk şirketlerinin adı geçen ülkelerin şirketleri kadar güçlü olmaması,
- Balkan devletlerinin AB'ye entegre olma sürecine daha fazla önem vermeleridir (Çomak, 2010, s. 346).

Ülkeler	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Hacmi
Arnavutluk	0.47	0.20	0.49
Bosna Hersek	0.55	0.16	0.71
Bulgaristan	2.4	2.4	4.8
Hırvatistan	0.43	0.16	0.60
Karadağ	0.12	0.12	0.13
Kosova	0.33	0.6,5	0.34
Kuzey Makedonya	0.45	0.87	0.53
Romanya	4.31	2.48	6.79
Sırbistan	1.05	0.32	1.37
Slovenya	2.89	0.38	3.27
Yunanistan	2.17	2.2	4.37
Toplam	15.18	8.24	23.43

Tablo 8. Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle Dış Ticaret İlişkileri (Milyar Dolar)
Kaynak: TradeMap, 2019

Tablo 8'de görüldüğü üzere;

• Türkiye'nin Balkan ülkelerine ihracatı yaklaşık 15 milyar dolar iken, ithalatı ise yaklaşık 8.5 milyar dardır. Dış ticaret hacmi ise toplamda yaklaşık 24 milyar dolar seviyesini bulmaktadır.

• Türkiye'nin Balkanlarda en çok ihracat yaptığı ülke Romanya (4.5 milyar dolar), en az ihracat yaptığı ülke ise Karadağ (125 milyon dolar) olarak belirtilebilir.

• Türkiye'nin Balkanlardan en çok ithalat yaptığı ülke Romanya (2.5 milyar dolar), en az ithalat yaptığı ülke ise Kosova (6.5 milyon dolar) olarak ortaya çıkmaktadır.

Sektör (Öne Çıkan İlk 5 Sektör)	İlk Ülke	İkinci Ülke	Üçüncü Ülke
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri	Yunanistan - 468	Slovenya - 186	Arnavutluk - 53
Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları	Slovenya - 1100	Romanya - 609	Bulgaristan - 221
Demir ve çelik	Bulgaristan - 215	Yunanistan - 173	Arnavutluk - 61
Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	Romanya - 583	Bulgaristan - 181	Sırbistan - 173
Plastik ile plastik maddeler	Sırbistan - 83	Bosna Hersek - 34	Kuzey Makedonya - 26

Tablo 9. Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İhracat İlişkileri (Milyon Dolar)
Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi Ülkelere Göre Sektörel İhracat Rakamları 2019.

Tablo 9'da görüldüğü üzere Türkiye'nin Balkan ülkelerine en çok ihraç ettiği ilk üç ürün;

• Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (2 milyar dolar),

• Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (1 milyar dolar),

• Mineral yakıtlar, mineral yağ ve damıtma ürünleri (750 milyon dolar) şeklindedir.

Sektör (Öne Çıkan İlk 5 Sektör)	İlk Ülke	İkinci Ülke	Üçüncü Ülke
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri	Bulgaristan - 596	Yunanistan - 558	Romanya - 30
Elektrikli makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon	Bulgaristan - 254	Kuzey Makedonya - 10	Arnavutluk - 2.7
Demir ve çelik	Romanya - 478.5	Hırvatistan - 67.9	Sırbistan - 39.2
Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları	Romanya - 407.5	Hırvatistan - 61.2	Slovenya - 46.5
Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları	Romanya - 370	Slovenya - 22	Bosna Hersek - 5

Tablo 10. Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İthalat İlişkileri (Milyon Dolar)

Kaynak: TradeMap, 2019

Tablo 10'da görüldüğü üzere Türkiye'nin Balkan ülkelerinden en çok ithal ettiği ilk üç ürün;

- Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri (1.2 milyar dolar),
- Demir ve çelik (600 milyon dolar),
- Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (550 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

4.1. Türkiye-Yunanistan

Türkiye ile Yunanistan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Yunanistan'a;

- İhracatı yaklaşık 2.1 milyar dolar,
- İthalatı yaklaşık 2.2 milyar dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri (468 milyon dolar), Demir ve çelik (173 milyon dolar) ve demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (162 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri (558 milyon dolar), Pamuk (288 milyon dolar) ve plastik ile plastik maddeler (126 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır (TradeMap, 2019).

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %2.6	Türkiye - %2.6	Türkiye - %2.7
Almanya - %5.5	İngiltere - %7.9	Almanya - %5

Tablo 11. Yunanistan'ın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

- Yunanistan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;
- En büyük ihracat partneri İtalya ile ihracatı yaklaşık 4.08 milyar dolar,
- En büyük ithalat partneri Almanya ile ithalatı yaklaşık 6.59 milyar dolar,

- İtalya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri (1.08 milyar dolar), Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (345 milyon dolar) ve alüminyum ile ürünleri (339 milyon dolar)

- Almanya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: İlaç ürünleri (938 milyon dolar), demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (867 milyon dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (701 milyon dolar)

4.2. Türkiye-Bulgaristan

Türkiye ile Bulgaristan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Bulgaristan'a;

- İhracatı yaklaşık 2.4 milyar dolar,
- İthalatı yaklaşık 2.4 milyar dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (221 milyon dolar), Demir ve çelik (215 milyon dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (181 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri (596 milyon dolar), bakır ile bakır maddeler (323 milyon dolar) ve elektrikli makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (254 Milyon Dolar) şeklindedir (TradeMap, 2019).

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %5.4	Türkiye - %5.4	Türkiye - %5.4
Almanya - %10.9	İngiltere - %10.4	Almanya - %11.4

Tablo 12. Bulgaristan'ın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Bulgaristan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;

- En büyük ihracat ve ithalat partneri Almanya ile ihracatı yaklaşık 5 milyar dolar, ithalatı ise yaklaşık 4.6 milyar dolar,
- Almanya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Elektrikli makine ve ekipmanları ve parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (832 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (630 milyon dolar) ve cevher, cüruf ve kül (523 milyon dolar),
- Almanya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (850 milyon dolar), Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (659 milyon dolar) ve elektrikli makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (639 milyon dolar) şeklinde sıralanabilir.

4.3. Türkiye-Kuzey Makedonya

Türkiye ile Kuzey Makedonya'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya;

- İhracatı yaklaşık 452 milyon dolar,
- İthalatı yaklaşık 87 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (45 milyon dolar), demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (26 milyon dolar) ve plastik ile plastik maddeler (26 milyon dolar),

• En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Demir ve çelik (34 milyon dolar), elektrikli makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (10 milyon dolar) ve seramik ürünleri (8 milyon dolar) şeklinde sıralanabilir (TradeMap, 2019).

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %2.7	Türkiye - %4	Türkiye - %1
Almanya - %22.9	İngiltere - %9.9	Almanya - %38.8

Tablo 13. Kuzey Makedonya'nın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Kuzey Makedonya'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;

- En büyük ihracat partneri Almanya ile ihracatı yaklaşık 3.5 milyar dolar,
- En büyük ithalat partneri İngiltere ile ithalatı yaklaşık 1.08 milyar dolar,
- Almanya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Çeşitli kimyasal ürünler (1.47 milyar dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (807 milyon dolar) ve elektrikli makine ve ekipmanları ve parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (647 milyon dolar),

- İngiltere'den en çok ithal edilen ilk üç ürün: Doğal veya kültür incileri, değerli veya yarı değerli taşlar, değerli metaller, metaller kaplı (869 milyon dolar), inorganik kimyasallar; nadir toprak metallerin değerli metallerin organik veya inorganik bileşikleri (116 milyon dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (13 milyon dolar) olarak sıralanabilir.

4.4. Türkiye-Kosova

Türkiye ile Kosova'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Kosova'ya;

- İhracatı yaklaşık 334 milyon dolar,
- İthalatı yaklaşık 6.5 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamüller, hosti, boş ilaç kapsülü mühür güllacı, pirinç (6 milyon dolar), Diğer mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları (5 milyon dolar) ve tişörtler, fanilar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (5 milyon dolar),

- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Kauçuklu mensucat (2.7 milyon dolar), vulkanize kauçuktan taşıyıcı kolanları ve transmisyon kolanları (1.6 milyon dolar) ve alüminyum döküntü ve hurdaları (916 bin dolar)'dır (Ticaret Bakanlığı, 2019).

Kosova'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle; En büyük ihracat partneri Arnavutluk ile ihracatı yaklaşık 65 milyon dolar, en büyük ithalat partneri Almanya ile ithalatı yaklaşık 391 milyon dolardır.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %5.2	Türkiye - %7.5	Türkiye - %3.2
Almanya - %6	Sırbistan - %8.8	Arnavutluk - %3

Tablo 14. Kosova'nın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

4.5. Türkiye-Arnavutluk

Türkiye ile Arnavutluk'un dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Arnavutluk'a;

- İhracatı yaklaşık 472 milyon dolar,
- İthalatı yaklaşık 20 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Demir ve çelik (61 milyon dolar), mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri (53 milyon dolar) ve giyim eşyası ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi (34 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Alüminyum ve alüminyum maddeleri (3.7 milyon dolar), elektrikli makine ve ekipmanları ve parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (2.7 milyon dolar) ve ayakkabı, tozluk ve benzeri; parçaları (2.7 Milyon Dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %3.5	Türkiye - %6	Türkiye - %0.3
İtalya - %19.1	Sırbistan - %19.3	Sırbistan - %18.8

Tablo 15. Arnavutluk'un Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Arnavutluk'un dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibarıyla;

- En büyük ihracat ve ithalat partneri İtalya ile ihracatı yaklaşık 1.2 milyar dolar, ithalatı ise yaklaşık 1.5 milyar dolar,
- İtalya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Ayakkabı, tozluk ve benzeri; parçaları (461 milyon dolar), örme veya tığ işi olmayan giyim ve giyim aksesuarları (212 milyon dolar) ve giyim eşyası ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi (191 milyon dolar),
- İtalya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (142 milyon dolar), ham deriler, deriler ve kayış (134 milyon dolar) ve elektrikli makine ve ekipmanları ve parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (104 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

4.6. Türkiye-Sırbistan

Türkiye ile Sırbistan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibarıyla Türkiye'nin Sırbistan'a;

- İhracatı yaklaşık 1.05 milyar dolar,
- İthalatı yaklaşık 322 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (173.4 milyon dolar), demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (139.5 milyon dolar) ve plastik ile plastik maddeleri (83.7 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Kauçuk ve ürünleri (45.4 milyon dolar), demir ve çelik (39.2 milyon dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (35.2 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %2.3	Türkiye - %3.2	Türkiye - %1.2
Almanya - %10	Sırbistan - %10.6	Sırbistan - %9.2

Tablo 16. Sırbistan'ın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Sırbistan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibarıyla;

- En büyük ihracat ve ithalat partneri Almanya ile ihracatı yaklaşık 2.47 milyar dolar, ithalatı ise yaklaşık 3.44 milyar dolar,
- Almanya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Elektrikli makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (1.07 milyar

dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (179 milyon dolar) ve yenilebilir meyve ve fındık; narenciye veya kavun kabuğu (119 milyon dolar)

- Almanya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Emtia (587 milyon dolar), elektrikli makine ve ekipmanları ve parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (308 milyon dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (405 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

4.7. Türkiye-Bosna Hersek

Türkiye ile Bosna Hersek'in dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Bosna Hersek'e;

- İhracatı yaklaşık 551 milyon dolar,
- İthalatı yaklaşık 167 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Giyim eşyası ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi (53.6 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (40.3 milyon dolar) ve plastik ile plastik maddeleri (34.7 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların bölünme ürünleri; hazırlanan yenilebilir yağlar; hayvan (65.9 milyon dolar), demir ve çelik (21.5 milyon dolar) ve diğer paçavra tekstil ürünleri; setleri; yıpranmış giyim ve yıpranmış tekstil ürünleri; paçavra (15.8 milyon dolar)'dır.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %3.5	Türkiye - %4.6	Türkiye - %1.9
Almanya - %11	Sırbistan - %11	Sırbistan - %11

Tablo 17. Bosna Hersek'in Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Bosna Hersek'in dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;

- En büyük ihracat ve ithalat partneri Almanya ile ihracatı yaklaşık 959 milyon dolar, ithalatı ise yaklaşık 1.3 milyar dolar,
- Almanya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Mobilya; Yatak, minder, yatak destekleri, minderler ve benzeri doldurulmuş mobilyalar (178 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (109 milyon dolar) ve örme veya tığ işi olmayan giyim ve giyim aksesuarları (79 milyon dolar),
- Almanya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve bunların parçaları ve aksesuarları (390 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (155 milyon dolar) ve plastik ile ürünleri (128 milyon dolar)'dır.

4.8. Türkiye-Karadağ

Türkiye ile Karadağ'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Karadağ'a;

- İhracatı yaklaşık 127 milyon dolar,
- İthalatı yaklaşık 12 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Ahşap ve ahşap eşyalar; odun kömürü (14.1 milyon dolar), mobilya; Yatak, minder, yatak destekleri, minderler ve benzeri doldurulmuş mobilyalar (13.3 milyon dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (10.1 milyon dolar),

• En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Demir ve çelik (5.6 milyon dolar), doğal veya kültür incileri, değerli veya yarı değerli taşlar, değerli metaller, metaller kaplı (4.2 milyon dolar) ve alüminyum ile alüminyum maddeleri (2 milyon dolar) şeklindedir.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %2.3	Türkiye - %3.4	Türkiye - %1.8
Sırbistan - %16	Sırbistan - %23.7	Sırbistan - %3.4

Tablo 18. Karadağ'ın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Karadağ'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;

- En büyük ihracat ve ithalat partneri Sırbistan ile ihracatı yaklaşık 77 Milyon Dolar, ithalatı ise yaklaşık 874 milyon dolar,
- Sırbistan'a en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: İlaç ürünleri (24 milyon dolar), mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler (23 milyon dolar) ve alüminyum ile ürünleri (12 milyon dolar),
- Sırbistan'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Meşrubat, alkol ve sirke (48 Milyon Dolar), plastik ile ürünleri (30 milyon dolar) ve mobilya; Yatak, minder, yatak destekleri, minderler ve benzeri doldurulmuş mobilyalar (27 milyon dolar)'dır.

4.9. Türkiye-Hırvatistan

Türkiye ile Hırvatistan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Hırvatistan'a;

- İhracatı yaklaşık 431 milyon dolar,
- İthalatı yaklaşık 169 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (100.7 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (60.4 milyon dolar) ve elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (56.4 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Demir ve çelik (67.9 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (61.2 milyon dolar) ve bronlaşma veya boyama özleri; tanenler ve türevleri; boyalar, pigmentler ve diğer renklendirme (10.6 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %1.1	Türkiye - %1.2	Türkiye - %2
Almanya - %9.5	Almanya - %12.7	İtalya - %7

Tablo 19. Hırvatistan'ın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Hırvatistan'ın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;

- En büyük ihracat partneri İtalya ile ihracatı yaklaşık 2.4 milyar dolar,
- En büyük ithalat partneri Almanya ile ithalatı yaklaşık 4.3 milyar dolar,
- İtalya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler; mineral (315 milyon dolar), ahşap ve ahşap eşyalar; odun kömürü (241 milyon dolar) ve giyim eşyası ve giyim aksesuarları, örme veya tığ işi (244 milyon dolar),
- Almanya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (736 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (602 milyon dolar) ve elektrik makine ve

ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (310 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

4.10. Türkiye-Romanya

Türkiye ile Romanya'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Romanya'ya;

- İhracatı yaklaşık 4.31 milyar dolar,
- İthalatı yaklaşık 2.48 milyar dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (609.5 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (583.3 milyon dolar) ve demir veya çelik eşyalar (377.2 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Demir ve çelik (478.5 milyon dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (407.5 milyon dolar) ve demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (369.8 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %3	Türkiye - %3.7	Türkiye - %2.3
Almanya - %16.9	Almanya - %17.1	Almanya %16.7

Tablo 20. Romanya'nın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Romanya'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;

- En büyük ihracat ve ithalat partneri Almanya ile ihracatı yaklaşık 17.5 milyar dolar, ithalatı ise yaklaşık 19.6 milyar dolar,
- Almanya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (4.75 milyar dolar), demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (4.16 milyar dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (2.53 milyar dolar),
- Almanya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (4.41 milyar dolar), demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (3.01 milyar dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (2.75 milyar dolar) şeklindedir.

4.11. Türkiye-Slovenya

Türkiye ile Slovenya'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle Türkiye'nin Slovenya'ya;

- İhracatı yaklaşık 2.89 milyar dolar,
- İthalatı yaklaşık 383 milyon dolar,
- En çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (1.1 milyar dolar), mineral yakıtlar, mineral yağlar ve damıtma ürünleri; bitümlü maddeler; mineral (186.8 milyon dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (117.7 milyon dolar),
- En çok ithal ettiği ilk üç ürün: Elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (60.7 milyon dolar), makine,

mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (46.5 milyon dolar) ve kağıt ve karton; kağıt hamuru, kağıt veya karton eşyalar (27.5 milyon dolar)'dır.

Dış Ticaret	İthalat	İhracat
Türkiye - %3.1	Türkiye - %5.7	Türkiye - %0.6
Almanya - %13.5	Almanya - %12.3	Almanya %14.5

Tablo 21. Slovenya'nın Dış Ticaretindeki Pay (Türkiye ve İlk Ülke)

Slovenya'nın dış ticaret ilişkisi incelendiğinde 2019 yılı itibariyle;

- En büyük ihracat ve ithalat partneri Almanya ile ihracatı yaklaşık 7.99 milyar dolar, ithalatı ise yaklaşık 6.25 milyar dolar,
- Almanya'ya en çok ihraç ettiği ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (2.42 milyar dolar), elektrik makine ve ekipmanları ve parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (1.24 milyar dolar) ve makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (923 milyon dolar),
- Almanya'dan en çok ithal edilen ilk üç ürün: Demiryolu veya tramvay vagonu dışındaki araçlar ve parça ve aksesuarları (1.03 milyar dolar), makine, mekanik aletler, nükleer reaktörler, kazanlar; parçaları (813 milyon dolar) ve elektrik makine ve ekipmanları ve bunların parçaları; ses kaydediciler ve reproduksiyoncular, televizyon (775 milyon dolar) şeklinde sıralanmaktadır.

5. Sonuç

Devletlerarası ilişkilerde ilişkinin yönünü etkileyen faktörlerden biri güç unsurdur. Devletlerin diğer devletlerin davranışlarını, çıkarlarını ve/veya politikalarını etkilemek amacıyla siyasi ve ekonomik araçları kullanması sert güç olarak adlandırılmakta olup, iki devlet arasında bu güce kimin daha çok sahip olduğu ikili ilişkilerin seyrini de etkilemektedir. Karşılıklı bağımlılık teorisi bu güce daha çok sahip olanın diğeri üzerinde bir etkiye sahip olduğunu, güce daha az sahip olan diğere özellikle ekonomik olarak daha fazla bağımlı olacağını, bununda devletler arasındaki siyasi, askeri vb. birçok politika ve uygulamalara yansıtacağı öngörüsünde bulunmaktadır. Bir devletin başka bir devlet üzerindeki dış ticaretteki payı, doğrudan ya da dolaylı yatırımları, üretime / istihdama vb. etkileri o devletin etken devlete bağımlılığını da arttırmaktadır. Böylelikle etken devlet o devletin hem iç hem de dış politikadaki siyasi, ekonomik, askeri vb. politika ile uygulamalarını etkileme gücüne sahip olmaktadır.

Ekonomi politik tam da siyaset ve ekonominin kesiştiği, siyasi gücün ekonomik sonuçları, ekonomik gücünde siyasi olayları nasıl şekillendirdiğini araştıran bir bilim dalı olarak, devletler arasında siyasi, ekonomik vb. karşılıklı bağımlılıkları da daha net ortaya koymaktadır. Bu çalışmada ekonomi politik bilim dalı merkezli olarak karşılıklı bağımlılık teorisi perspektifinde Türkiye'nin Balkanlarla dış ticaret ilişkileri analiz edilmeye gayret gösterilmiştir.

Türkiye Yugoslavya Federasyonu'nun dağılmasıyla Balkan ülkeleri ile siyasi, askeri, ekonomik vb. birçok alanda etkileşime girmiş, Balkan ülkelerinin sosyalizmden kapitalizme geçiş ve liberalleşme sürecinde ekonomik olarak aktif rol oynamıştır. Nitekim geride kalan yaklaşık 30 yıllık süreçte Türkiye ile Balkan ülkelerinin dış ticaret hacmi yaklaşık 24 milyar dolara yükselmiştir. Türkiye bölge ülkelerine toplamda yaklaşık 15 milyar dolarlık ihracat yaparken, bölgeden de yaklaşık 9 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmektedir.

Çalışmanın sonucuna göre hâlihazırda Türkiye bölge ülkelerinin Almanya ve İtalya'dan sonra üçüncü büyük dış ticaret ortağıdır. Almanya'nın bölge ülke ülkeleriyle dış ticaret hacmi yaklaşık 90 milyar dolar, İtalya'nunki ise yaklaşık 55 milyar dolardır. Almanya bölgeye yaklaşık 47 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirirken, yaklaşık 43 milyar dolarlık da bölgeden ithalat yapmaktadır. Benzer şekilde İtalya'da bölgeye yaklaşık 29 milyar dolarlık ihracat, bölgeden yaklaşık 26 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirmektedir. Bölge ülkeleri Türkiye'ye karşı yaklaşık 6 milyar dolar, Almanya'ya 4 milyar dolar, İtalya'ya karşı ise 3 milyar dolar dış ticaret açığı vermekte olup, Balkan ülkelerinin lehine bir durum olması hasebiyle ihracat yapabilme açısından en çok 43 milyar dolar ile Almanya'ya karşı bağımlı durumdadır.

Türkiye bölgenin dış ticaret hacminin yani toplamda 771 milyar doların, yaklaşık 24 milyar dolarlık dış ticaret hacmiyle sadece %3.5'lik bir kısmını oluşturmaktadır. Bölge ülkelerinin yapmış olduğu toplamda 397 milyar dolarlık ithalatın ise bölgeye yapmış olduğu 15 milyar dolarlık ihracatla sadece %3.7'sini, toplam ihracatın 374 milyar doların ise bölgeden yapmış olduğu 9 milyar dolarlık ithalatla sadece %2.4'ünü kaplamaktadır. Oysa Almanya bölgenin toplam dış ticaret hacminde %11.6, İtalya ise %7.1'lik yer taşımaktadır. Yine Almanya bölge ithalatının %11.8'ini, ihracatının ise %11.4'ünü oluşturmakta, İtalya ise ithalatın %7.3'ünü, ihracatın ise %6.9'unu karşılamaktadır.

Bölgenin toplam dış ticaret hacminin yaklaşık 775 milyar dolar, bölge ülkelerinin ithalatının yaklaşık 400 milyar dolar, bu ithalatın yaklaşık 15 milyar dolarının Türkiye'den yapıldığı düşünüldüğünde Balkan coğrafyasında Türkiye için önemli bir potansiyelin bulunduğunu söylemek doğru olacaktır.

Balkan ülkeleri incelendiğinde özellikle 6 ülkenin bölgenin ticaret hacminde özelinde ithalat hacminde büyük yer kapladığı görülmektedir. Bu 6 ülke olan Romanya, Yunanistan, Slovenya, Bulgaristan, Hırvatistan ve Sırbistan toplamda 355 milyar dolar ile bölge ülkelerinin yaptığı ithalatın yaklaşık %90'ını gerçekleştirmektedir. Bu ülkelerin Türkiye'den gerçekleştirdiği ithalat miktarı ise sadece yaklaşık 14 milyar dolardır. Bu 6 ülke özelinde düşündüğümüzde Türkiye için hedef olabilecek yaklaşık 340 milyar dolarlık bir potansiyel bulunmaktadır. Türkiye'nin 2019 yılı ihracatının 180 milyar dolar olduğu düşünüldüğünde Balkanlarda sadece bu 6 ülkenin bile Türkiye için çok büyük bir potansiyel taşıdığı daha iyi anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin hem ihracat miktarını arttırmak hem de Balkan ülkeleriyle olan dış ticaretteki karşılıklı bağımlılığını kendi lehine geliştirmek için ilk olarak bu 6 ülkeye yönelik bir "ihracat stratejisi" geliştirmesi gerekmektedir. Türkiye ayrıca bu ülkelerin ithalat rejimleri, ithalat kalemleri vb. alanlara yönelik politikalar ve stratejiler de üretmelidir. Bu stratejilere uygun olarak hem Türkiye'de hem de ilgili ülkelerde yatırımlar yaparak yatırım ve üretimlerini bu ülkelerin ihtiyaçlarına yönelik kanallara etmelidir. Bu ülkelerin özellikle ithalatlarında önemli bir yer kaplayan ürün ve hizmet kalemleri incelenerek, bunlara yönelik üretim odaklı bir strateji geliştirilmelidir.

Bölge ülkelerinin dış politikadaki siyasi gelecekleri gözlemlendiğinde ülkelerin birer birer AB üyesi olacağı kolaylıkla tahmin edilmektedir. Bu senaryo Türk vatandaşlarının bölge ülkelerindeki hareket kabiliyetlerini azaltacak, hem de bölge ülkeleri üzerinde AB'nin siyasi, hukuki ve ekonomik gücünü daha da arttıracaktır. Türkiye'nin bölgeye yönelik ekonomik varlığını dış ticaret, doğrudan ve dolaylı yatırımlar, stratejik destekler vb. yöntemlerle artırması bölge AB'ye entegre olsa da Türkiye'nin bölgede siyaseten belirleyici bir ülke olmasını da kuvvetlendirecektir.

Türkiye'nin bu bağlamda dış ticaretteki bölgeyle mevcut yaklaşık 24 milyar dolarlık hacmini bütüncül bir politikayla tüm Balkanları göz önünde bulundurup kısa ve orta vadede önce yaklaşık 60 milyar dolar seviyelerine çıkarması gerekmektedir. Türkiye'nin bu noktada Almanya ve İtalya'nın bölgedeki mevcut dış ticaret politikalarını doğru analiz edip, başka bölgelerden karşıladığı ithal girdilerini Balkanlara kaydırarak

bölgeden yaptığı ithalatı arttırmalı, bazı üretim kalemlerini Balkanlara taşıyarak karşılıklı bağımlılık perspektifinde bölge ülkelerinin Türkiye'ye olan ekonomik bağımlılıklarını da arttırmalıdır.

Türkiye bölgeye yönelik geleneksel siyasetinin (Balkan ülkelerinin AB ve NATO'ya entegrasyonunun desteklenmesi, Balkan ülkelerindeki soydaş (Türk ve akraba toplulukların) toplumların refahı ve güvenliğinin sağlanması vb.) yanında;

- Akıllı güç siyaseti de gütmeli,
- Balkanlarda ülke ülke siyasi, askeri, ekonomik, kültürel hedeflerini ve göstergelerini belirlemeli,
- Balkan ülkelerinin Türkiye'ye karşı siyasi, askeri, ekonomik, kültürel vb. bağımlılıklarını arttıracak akıllı güç politikalarını inşa etmeli,
- Ülkeler üzerinden en stratejik sektörleri belirleyerek dış yatırımlarını da buraya endekslemelidir.

Sonuç olarak Türkiye bölge ülkelerinin bağımsızlığını elde ettikleri günden bugüne bölgeye yönelik daha çok destek ve etki pozisyonunda durmuş olup, bu pozisyonu revize edip belirleyici ve oyun kurucu pozisyona ekonomik karşılıklı bağımlılığı arttırarak geçmelidir. Mevcut bu hamle Türkiye'nin hem bölge ülkeleriyle ekonomik ilişkilerini arttıracak hem de Türkiye'nin bölgede etkin güç haline gelerek bölge siyasetini ülke çıkarlarına göre belirleme ortamını inşa edebilecektir.

KAYNAKÇA

- AA. (2020). *Balkan ülkeleri iş gücünü Batı Avrupa'ya kaptırıyor*, Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/16913>, Erişim Tarihi: 20.05.2020.
- AL, A., KATITAŞ, G. (2017). UPE: Var Olanın Fark Edilişi. A. Al, M. Balcı, & İ. B. Kanlı içinde, *Uluslararası Ekonomi Politik 1*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- ARIBOĞAN, Ü., AYMAN, G., DEDEOĞLU, B. (1996). *Uluslararası ilişkiler sözlüğü*. (F. Sönmezoğlu, Dü.) İstanbul: Der Yayınları.
- ÇOMAK, H. (2010). *21. yüzyılda çağdaş türk dış politikası ve diplomasisi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- KAMEL, A. (2014). *1923'ten günümüze türk dış politikası ve diplomasisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- KANLI, İ. B., KABAY, M. (2017). Uluslararası politik ekonomi açısından devlet, piyasa ve toplum. A. Al, M. Balcı, & İ. B. Kanlı içinde, *Uluslararası politik ekonomi 1*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- LANGE, O. (1965). *Ekonomi politik*. (M. Şeref, Çev.) İstanbul: Ataç Kitabevi.
- NİKİTİN, P. (2006). *Ekonomi politik*(8. Baskı). (H. Konur, Çev.) Ankara: Eriş Yayınları.
- NYE, J. S., WELCH, D. A. (2015). *Küresel çatışmayı ve işbirliğini anlamak*. (R. Akman, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- ÖZASLAN, R. K., AKBULUT, A. (2017). Küreselleşme ve uluslararası politik ekonomi ilişkisi. A. Al, M. Balcı, & İ. B. Kanlı içinde, *Uluslararası politik ekonomi 1* (s. 73-117). Ankara: Savaş Yayınevi.
- ÖZGÖKER, U., BATI, G. F. (2016). *AB'nin doğu sınırı balkanlar*. İstanbul: Derin Yayınları.
- ÖZGÖKER, U., BATI, G. F. (2018). *Batı uygarlığının gelişimi ve Türkiye-AB ilişkileri*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.

Ticaret Bakanlığı. (2019). *Türkiye ile ticaret*, T.C. Ticaret Bakanlığı: <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/kosova/ulke-profilu/turkiye-ile-ticaret>, Erişim Tarihi: 20.05.2020.

TİM (2020). Türkiye İhracatçılar Meclisi Ülkelere Göre Sektörel İhracat Rakamları 2019 Raporu: <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari>, Erişim Tarihi: 20.05.2020.

TRADEMAP (2020). Trade Statistics for International Business Development: <https://www.trademap.org/>, Erişim Tarihi: 20.05.2020.

TRADEMAP (2020). List of Product Imported by Turkey: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c%7c1, Erişim Tarihi: 20.05.2020.

TRADEMAP (2020). List of Product Exported by Turkey: https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1, Erişim Tarihi: 20.05.2020.

BOZDAĞLIOĞLU, Y., ÖZEN, Ç., (2004). Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık. Uluslararası İlişkiler 1(4).

ÜŞENMEZ, Ö., ÇAKIR, Y., BALCI, B. (2017). Kapsadığı alanlar açısından uluslararası politik ekonomi. A. Al, M. Balcı, & İ. B. Kanlı içinde, *Uluslararası politik ekonomi 1*, Ankara: Savaş Yayınevi.

WORLD BANK (2020). Worldbank Open Data: <https://data.worldbank.org/>, Erişim Tarihi: 20.05.2020.

Summary

Balkan countries that lived under the roof of the Ottoman Empire for about 8 centuries, after gaining their independence, they continued their existence for a long time under the Yugoslavia Federation, and they established their own state with the disintegration of the Federation. During the 2000s, it has achieved independence almost all the Balkan countries, Turkey is entirely based on common historical and cultural ties of these new states; political, military, economic etc. has started to develop collaborations with relations. Turkey has both supported the independence of these countries and play an active role in the process of being integrated into international institutions. In addition, Turkey have also tried to have a share in political, military and economic development of these countries. Between the Balkan countries and Turkey economically today than in 1990, though improved relations in many sectors; determining the extent of these economic relations between the Balkan countries and Turkey have been discussed and it is important in terms of interdependence.

Besides Turkey respond positively the Balkan countries to gain their independence from the Yugoslav Federation, the region has also supported EU and NATO integration processes. Besides, between Turkey and the Balkans, the deep-rooted historical and cultural ties, as well as due to the possibility of integration with the EU has an important potential in Turkey. Therefore, Turkey gives a great importance to the Balkan policy, It builds its policy on high-level political dialogue, security for all, maximum economic integration, and the preservation of multi-ethnic, multi-cultural and multi-religious social structures in the region.

In this study, "Turkey's foreign trade relations with the Balkan countries' economic has been analyzed as political in interdependence theory perspective; after explaining the basic principles of the interdependence theory and political economy discipline, the general

socio-economic, demographic, foreign trade data of the Balkan countries were shared, finally, Turkey's foreign trade relations with the Balkan countries; It has been analyzed through bilateral foreign trade data. Ultimately, the interdependence between Turkey and the Balkan countries via these data availability by analyzing the suggestions were made.

In the study, the method of qualitative and quantitative analysis was used methodologically and for this purpose, the literature was searched and Turkish and English data related to the subject, reports, articles, books, etc. written and electronic resources have been consulted. The data obtained as a result of the literature review, especially regarding countries and international trade, were analyzed in the perspective of "International Political Economy" and "Mutual Dependency" theory of Joseph Nye and Robert Keohane. In this study, that there are the deep-rooted historical, cultural, political etc. between the Balkan countries and Turkey, that economy quite decisive role to play in the relations between Turkey and the Balkan countries as well as in international relations and the direction of foreign trade directly affects interdependence between states. Accordingly, mutual dependence between the Balkan countries and Turkey; Foreign trade volumes, exports, imports, and the ratios of related country items were analyzed over criteria. As a result of the analysis; after Germany and Italy, Turkey have been found to be the third largest foreign trade partner for after Germany and Italy. In the scale foreign trade, it is seen that countries in the region more depend to than Turkey.

However, the region rather than the countries of Germany and Italy to improve their economic dependence on Turkey, more cost-oriented regions of Turkey (imports, direct investment, etc.) has argued that the folding is required. In this context, Turkey's current foreign trade in the region in the context of an overall policy volume of approximately 24 Billion, considering all the Balkans in the short and medium term, it must first increase to about 60 billion dollars. Turkey analyze Germany and Italy's foreign trade policy in the region in this point and should increase its import from the region by shifting its import inputs from other regions to the Balkans, by moving some production items to the Balkans in the perspective of interdependence of countries should increase their economic dependence on Turkey.